

VELIKONOČNA PRILOGA.

Naši mladinski spisi.

Literarne drobtine.

Jako kočljivo je danes razpravljati o mladinskem slovstvu, še bolj kočljivo o slovenskem mladinskem slovstvu posebe. Tu imamo toliko različnih nasvetov, želja, načrtov in nazorov, kolikor glav in senekaj več. Človeku kar mrigole pred očmi kakor mravlje na mravljišču. Vsakdo bi rad kaj drugega. In kar je še najhuje, vsakdo tudi misli, da morajo njegovi nazori — kot najboljši seveda — obveljati, prodreti. Danes sem s svojimi nazori na javnem trgu še jaz, ki pa ne zahtevam, da prodrem, niti tega ne, da se jih uvaža na kompetentnem mestu, marveč le sodi — pravično.

Lani je tov. pl. Pl. dodobra izdelal Utvo in Miro in Moh. Dr. zaradi »Pravljic«. Dobili smo vtisk, da nima delce nič, najbrž še manj kot nič dobrega. Tudi jaz sem jih čital brez zanimanja; sedaj celo vem po izkušnji, da otrokom ne ugajajo — vsaj večina ne v tej obliki. Navajeni smo bili dobivati od Utve in Mire vse kaj boljše. Tudi tukaj je predmet večinoma dober, oblika pa povsod zgrešena. Drugačen sestav zahtevata pravljica in pripovedka drugačen bajka in basen. Drugačna je tudi tehnik pri vsaki vrsti teh spisov. Tu gre pa vse po eni maniri. Rad pritrdim, da je pravljica v zbirki jako malo, več pa bajk in basni.

Dobrohotni nasveti se strinjajo ponajveč v tem, da bodi v mladinskem spisu dovolj dejanja, 2. manj besed in 3. nič modrovanja ali moraliziranja. To je tako splošno pravilo, da ga lahko vporabim za leposloven spis; ne najdem pa nikjer umotvorov, ki bi rekli o njih: Glej tukaj je pravilo zares praktično uporabljeno. — Samo en primer: Naj vzamem v roko Meškovo »Mladim srcem« ter začnem delce meriti z gorenjim merilom 1., 2. in 3. — Dovolj dejanja! Ko se dejanje komaj sluti iz dolgih opisov pisateljevih osebnih čustev, zaviti v tisto strašno raztegnjeno periodo, da se otrok trikrat oddahne, da doseže konec — piko. Teda pa že pozabi — začetek. — Manj besed! Kdor trdi to, naj sešteje pridevnike ob samostalnikih samo enega dela periode — primere naj pusti drugim, pa spozna ali je besed premalo ali preveč.

Modrovanja nič! — Seveda, saj je ves dogodek samo ena zapoved: Ljubi svoje starše! In prosim! »Nedolžnim srcem« je spis, ki se nam je stavil od več strani za vzor, nedosegljiv vzor. Tudi tukaj je za vzor dobra vsebina, a zaradi oblike dvomim, da bi ugajala. Iz lastne izkušnje vem, da so otrokom v tej knjižici še najbolj všeč slike, ne kot tekst pojasnjujoče, marveč otroško domišljijo omejujoče slike, ki so take, kakor je trdil že nekdo — menda v »Popotniku«, da bi bilo bolje — nič.

V Pravljičah tudi ugajajo slike — kakor se je nekdo pospel do piramidске trditve, ker nam točno označujejo posameznih spisov — konec. To naj bo kritika, ki ne podira, marveč zida! — Ali naj omenim še povest in nekaterih pesmic v »Vrtcu«, kjer jim je dobra edina morala! In pobožni zgledi svetnikov v »Angelčku«, da jih mora biti vesela vsaka brumna duša. Otroško oko jih pogleda, morda tudi prečita, a dušna hrana mu ne bo nikoli, ker zahteva naše življenje vse drugačnih založev od teh pristiženih, omladnih značajev, ki bi bili prav po tisti strani najboljši, ki je več nimajo.

In Mohorjeva Družba nam obeta vbo- doče takih vzorov celo z domačih trat. No, okus je različen. Tudi večini Družbenih udov, bodo morda ugajali; moja sodba pa je, da po tej poti ne dospemo nikdar vstric mogočnejšim sosedom, ki jih niso v dobi razvoja in osamosvojitve tako na debelo pitali s svetniškimi zgledi, kakor pitajo nas. Taka knjiga pojde za preraznovrstnimi molitveniki — v staro šaro.

Splošna kritika ni nič kaj zadovoljna s kvaliteto zbranih spisov, ki jih pozhrtvovalno zalaga »Društvo učiteljske konvikta«. Nekdo se je grdo zadril v »Slovenču« celo v Ganglove otroške pesemce, češ, to niso nikake pesmi. Treba bo te vrste proizvodov šele najti pravo ime. In do- slej ga rodoljubni kritikaster še ni objavil in ne našel in tudi boljših pesmi ni izdal. Meni ne ugajajo v zbranih spisih tisti se- stavki s slikami in brez slik — ki smo jih še nedavno čitali kot sveže primablagu v periodskih mladinskih listih. Prezgodaj so zbrani. Naravnost nasproten sem slikam, ki so bile že drugod uporabljene — tudi za povsem drugačne prizore. Tu je treba remedure. Otroci me povprašujejo: »Ali ni to tisti Mirko kakor v povesti x? Tukaj se zove Ivan!« — Kaj mi pomaga iz za- drege, če ne — laž, seveda v sili.

Koncem vseh kritik bo neugodna so- d- ba o mladinskih spisih skoro taka, da ni- mam nič mladinskih del, ki bi mogli reči o njih: Taki-le bi morali biti po večini naši

mladinski izdelki po znani Stritarjevi dobi, ko so hvalili njegove mladinske izdelke vseprek, najsi so vsi njegovi mladinski spisi pisani — za odrasle ljudi. — Imamo torej namesto del samo dobre nasvete. In to ni dovolj. Zato pa vendar pričakujem zaman, da nam danes ali jutri kdo zabrusi pod nos: »Glejte, tukaj-le imate umotvore po naši želji in po našem kopitu. To so iz- delki drugih narodov. Takih dajte naši mladini! — Tega pričakujem zaman. Ni mi znano, koliko se sodobni mladinski pisate- lji ozirajo na te vrste literaturo drugih slovanskih in neslovanskih narodov. Vse- kako bi bilo to potrebno. »Zvonček« bi morda rad prinesel kak cvet s slovanskih logov. Ne škodovalo bi, ko bi se nekoliko bolj ozrli tudi po neslovanskih literaturah. Saj si je mladina tako jako podobna po svojih težnjah in smotrih, samo milje je povsod drugačen — pristni naroden.

Nekoč me je opozoril tov. P. na fran- coske mladinske liste. Rad sem pregledal nekaj teh »jardines de jeunesse« in mi naročil, naj prevede vsaj nekaj proze, pa je — pozabil kakor tudi jaz. — Ne moremo seveda zahtevati, da bi mladinski pisatelji ob »masnih honorarjih« še naročali te vr- ste liste drugih narodov. To naj bi storila založnica na zahtevo uredništva ali takih tov. sotrudnikov, ki imajo priliko čitati in soditi izdelke drugih narodov, n. pr. tova- rišice in tovariši v Trstu italijanske, štajer- ski in koroški nemške. Nekaj slovanskih dobiva urednik itak lahko v zameno, dru- ge se naroči. Na francoske bi nas morda lahko opozarjal francoski krožek. — To bi bila prijetna prememba.

V »Ljubljanskem Zvonu« sem čital nasvet, naj bi po nemškem vzorcu pre- skrbeli mladini čtiva z Balkana. Pametno! Naši bratje žive tam doli, junaški bratje. Zakaj bi jih ne smeli spoznati tudi od bli- zu? Doba njihovega junaštva je končana s strto turško močjo na Balkanu. Marsi- katero dobro zrno je uporabno za sedanj- čas in naše razmere — marsikatero, prav- im, a ne vsako in ne vse. Dočim je Ne- slovanu to mogoče, ker se lahko norčuje iz primitivnih navad in celo ironizuje pre- prostega Srba in Bolgara, ne smemo mi tega storiti z bratom. Uspeh bi bil namreč negativen. Naj me zato nihče ne sumniči, da premalo simpatizujem s krvnimi brati na Balkanu. Ne! Kulturno smo Slovenci vsaj nekaj let pred njimi, zato pa se njim ne pozna kultura z znanimi slabimi posle- dicami. — Vsekakor so dogodki poslednje vojne na Balkanu vredne posebne pozor- nosti — dogodki in kar je z njim v zvezi, torej življenje balkanskih junakov. Med njimi še živi hajduštvo in krvna osveta. Ako imajo Italijani svojega De Amicisa »Il Cuore«, kjer povzbuje italijansko junaštvo v avstrijsko — italijanskih vojnah do same- ga neba, zakaj bi se pri nas ne mogla zbrati obilica balkanskega gradiva v knji- go, polno biserov jugoslovanskega juna- štva!

To bi bili moji pomisleki, kako bi si mogli in ne mogli pomagati ob sedanj- ni literarni suši na polju mladinskega slovstva in v času, ko kar dežuje samih dobrih nasvetov — brez dobrih umotvorov. Te bi utegnili sami oskrbeti iz literatur drugih narodov za svoje mladinske liste. Z njimi bi pa tudi lahko rekli sedanjim kritikom, ki nimajo očal in nazorov: »Gospoda, ta- ko-le blago drugod hvalijo, kupujejo in se z njim ponašajo, a pri nas? Primerjajte!« Brez zamere, če sem pisal morda pre- odkrito. Kočljivo je danes pisati o slov- mladinski literaturi. Naj se oglasi še kdo, da se zbistre nazori. Zato vnovič izjav- ljam, da ne mislim in ne pričakujem, da moram prodreti. Kdor bi se jezil zaradi tega, naj rajši sodi o tem, kar sem pisal.

A. O z i m e c.

Tisti, ki so delali hudo, pojdejo v večni ogenj.

(Veroizpoved sv. Atanazija.)

III. počitniški kurs refor- miranega poučevanja šol- skega petja

od 20. julija do 5. avgusta 1914.

v Moravski in Poljski Ostravi priredi Zveza učiteljev petja v Šleziji pod vod- stvom godbenega skladatelja gosp. prof. Rud. Wünscha.

Načrt kurza: a) Didaktika in meto- dika. Zgodovina. Namen pevskega pouka. Curwen, Krause, Riemann, Battke, Eitz, Heuler, Dalcroze in dr. Češki spisi. Teo- rija in praksa. Demonstracije in poizkusi z otroki različnih godbenih zmožnosti.

b) Vaje posluha in glasu. Obrazotvor- nost in predstavljanje tona, določitev, dik- tat, intonacija, notacija, primo-vista spev in sintaktične vaje. Tvorba in prednaša- nje tona.

c) Pouk o godbi, harmoniji in formi. d) Intoniranje in vodstvo zbora.

I. pevski kurz je priredilo Učiteljsko društvo »Komensky« v Mor. Ostravi z dovoljenjem c. kr. ministrstva za pouk in bogočastje z dne 9. decembra 1913, št. 54.468. C. kr. deželni šolski svet moravski je potrdil načrt kurza z odlokom z dne 15. dec. 1913., št. 38.097.

II. kurz se je vršil v Polj. Ostravi od Zveze učiteljev petja v Šleziji. Ministrsko dovoljenje z dne 13. novembra 1913, št. 49.977; načrt potrjen od c. kr. deželnega šolskega sveta za Šlezijo z dne 21. nov. 1913, št. III. — 749/1. Za III. kurz se je prosilo.

Zveza želi s priredbo počitniškega kurza omogočiti tudi oddaljenemu učitelj- stvu poznanje novih smeri pevskega pou- ka na ljudskih, meščanskih in srednjih šolah, ki jih propagira na podlagi študij, večletne prakse v šoli in študijskih poto- vanj docent kurza, g. prof. Rud. Wünsch, učitelj petja in glase na c. kr. pedagogiji in član c. kr. izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole v Polj. Ostravi.

Poučevalo se bo vedno dopoldne.

Udeleženci dobe frekventacijsko iz- pričevalo. — Kurz prispevek je 20 K.

Popoldne bodo poučni in zabavni iz- leti: Plavži na Žofinski topilnici v Mor. Ostravi. Medena topilnica z električno rafinerijo. Koksove na Karolinski jami (izdelovanje benzola, umetnega gnoja, bri- ket, tekočega zraka in drugo.) Hermegil- sko jamo v Polj. Ostravi. Čedičevi lom. Razgled. Tvornice za sode v Hrušovi, tvornice za celulozo v Ratimovi. Goreče jezero. Zavodi v Vitkovicah (jeklarna, tvornica za patrone, oddelek za oklopne plošče, poizkusno strelišče in druge mo- derne naprave.) Beskidi. Ondrejnik. Rad- hošt. Grun. Beli Križ (na ogrski meji).

Priglasitve k udeležitvi kurza spre- jema in tozadevne informacije daje za »Zvezo učiteljev petja v Šleziji« gosp. Vo- jteh Vychodil, strokovni učitelj v Polj. Ostravi (Hladnov).

Bratje, prizadevajte si boljbolji, da svoj poklic in svoje izvoljene zagotovite po dobrih delih. (II. Petr. 1, 10.)

J. PAHOR:

Narodnost in liberalizem.

(K diskusiji.)

(Dalje in konec.)

IV.

V revolucionarnem 48. letu je prodrl pri nas liberalizem, ki se je z njim poja- vila misel Zedinjene Slovenije. Kot vidimo, je bil to bolj narodnostni kot gospodarski pojav. Naša inteligenca, ki se je seznanila z liberalizmom, je videla najrazločnejše nemškega uradnika v slovenskem ozem- lju, je čutila pritisk birokracije, ki je bila v Metternichovi dobi absoluten gospodar pri nas kakor drugod, ter si postavila za nalogo rešiti naše ljudstvo teh samo- voljnih vplivov. Vsekakor hvaležna na- loga, četudi nevarna, zakaj v sledeči dobi »Bachovih huzarjev« je pričel strašiti panslavizem, ki je bil usoden za vsakogar, kdor je bil le malo osumljen. Naravno, da je nemška birokracija izkušala varo- vati svoj hrbet s tem, da je zasledovala agitatorje: uradniško vprašanje je posta- lo akutno in straši še dandanes zaradi nadprodukcije intelektualcev med Nemci. Nima pa več tiste važnosti — kot pred pol stoletjem — iz dveh razlogov: 1. kon- stitucionalna država ne rabi birokracije v smislu nekdanje absolutistične dobe ter oddaja uradniška mesta kot koncesije za protiusluge vladni raznim narodom in narodnostim, 2. ljudstvu je važnejša držav- na politika tedaj, če dviga blaginjo širokih plasti, ne le posameznih družin. Naši žur- nali kakor tudi aktivni politiki še vedno vodijo »boj« — javno ali skrivaj za sine- kure — za uradniška mesta, toda geslo to ne bo nikdar več kot je bilo kdaj, in nikdar več ne bodo gnali samo z njim na- šega volilca neuradnika na volišče. To- liko manj, ker je pogosto posebno aka- demična inteligenca zadovoljna z nepre- bogato obloženostjo mizo od strani države ter ne poseza (z malimi izjemami) rada v gospodarsko in kulturno delo ljudstva, kakor še takrat, ko je bilo to nevarno. Če govori kdo danes o uradniškem vpra- šanju kot o programni narodni točki, vi- dim v tem le tradicijo; ker se uradništvo niti ne sme aktivno udeleževati dela v ši- rokih plasteh, kakor bi bilo to koristno posebno za blaginjo ljudstva, ni mogoče uvideti izredno velike narodne škode, če se gornja zahteva ne izvede povsod s skrajnimi posledicami. Saj so med Slo- venci zastopani takozvani liberalni po- kllici le s 14% ter najdejo boljše zaslužke

v nedržavnih službah, v katerih seveda tudi lahko več store za narodnost, ker imajo nevezane roke. Važnejše bi bilo vprašanje o uveljavljanju slovenščine po uradih in šolah. Z umikanjem nemškega uradnika se je umikala tudi nemščina. Ni pa to samo zmaga narodnostnega prin- cipa, ki ga moramo brez pridržkov pri- znovati, temveč tudi napredek v demo- kratizaciji, z jasnejšo besedo: ljudstvo je uvidelo, da ni tukaj zaradi uradništva, temveč nasprotno. Koristi, ki jih ima ljud- stvo v tem, da lahko uporablja svoj jezik v stikih z oblastmi, v trgovini in prometu, so evidentne; zmota je pa, če hoče videti kdo v njih eksistenčne pogoje naroda, če se mu zdijo edina rešitev iz valov potuj- čenja; zmota, ki dokazuje nedostajanje zdravega kriterija, lastne sodbe, ki jo za- vajajo politični spekulant. Streljanje čez cilj! Zahteva, ki je v svojem prvotnem bistvu upravičena, postane karikatura takoj, ko se začne na jezikovnih mejah borba za napise, ki nimajo najmanjšega vpliva na gospodarske odnose ne na eni, ne na drugi strani. Usodna pa more postati taka nestrpnost takrat, ko raz- veže strasti do dejanskih napadov; če bi to prišlo spontano, bi bilo pravzaprav na- ravno, če je pa preračunjeno, organizira- no, če so aranžerji, ki premišljeno vlijeajo kapljo za kapljo olja v plamen, potem je tak pojav »plemenskega boja« nekulturen barbarski. Poznam v Trstu mladega Slo- venca, ki stoji v prvih vrstah demon- strantov, dokler se mu zdi potrebno pod- žigati; ko čuti, da je kri zavrela, izgine. »Takrat me ne rabijo več«, mi je rekel, »in pa nevarno je tudi!« Ne bom kome- ntiral! Taki bolni izrastki niso več dokaz ponosne narodne zavesti, temveč le še šovinistična neuroza, ki jo zametuje učitelj ne morda kot rdeč internacionalce, ampak kot izobraženec, ki si zna ustvari- ti preko prenapetih svoj lastno sod- bo.

Liberalizem, ki je izšel iz vede, je bil prvotno tudi njen glasnik in branitelj. Razvil nam je posebno ljudsko šolstvo ter uveljavil v njem šolsko obveznost. Nacionalizem si je idejo hitro prilastil ter nam pridal takozvano manjšinsko šol- stvo, ki se razvija v jezikovno mešanih krajih, največ na periferijah. Dasi je Ko- menskega princip o pouku in vzgoji v materinem jeziku neovrgljiv, vendar ima manjšinsko šolstvo nevhvaležno in čisto- krat celo odločno nalogo. Poslednje ta- krat, ko postavljajo šole preko jezikovnih mej v svrhu »lovljenja duš«; v takih slu- čajih rodi mnogo zla ne le s poostrenjem narodnostnih nasprotstev, temveč tudi zaradi korupcije, ki jo širi v ljudstvu po- tom denarja, oblačil za otroke, z živili in sličnim. Edina naloga učitelja, ki ravno manjšinsko šolstvo veliko podpira, je, da se proti takim nemoralnostim bori na obeh straneh ter gleda, da se denar res kulturelno uporablja; dobrodelnost je le podkupovanje, dobrodelnost je zraven tega še zasmeh rešitve socialnih vpra- šanj. Če pa pride manjšinsko šolstvo v roke političnih strank, se izkušajo z njim strankarsko okoristiti, kar je toliko slab- še, če ne poznajo nikakršne objektivnosti. Tudi je resnica, da se z manjšinskimi šo- lami ovira ustanovitev nepristranske šole potom za to poklicane občine, dežele ali države.

Če mirno pretehtamo navedena dej- stva, se moramo mnogokrat naravnost čuditi, kako padejo celo najrazsodnejši ljudje v ekstrem, da vidijo rešitev naroda samo na meji še. Le en primer navedem: podružnica šolske družbe je prirejala ve- liko veselico; tri dni in eno noč so bile zaposlene najete ženske, in vso noč so bili pri njih otroci, ki jih ni imel kdo varovati. Za vse delo so dobile vsaka po pet kron. Jokale so. Odbor pa je bil mnenja, naj tudi one prispevajo šolski družbi — s pritrga- nim zaslužkom! Takrat sem spoznal glo- boko zmoto sličnega »narodnega dela«.

Najprej tem kruha in potem onim na meji kulture! Takega nacionalizma učitelj, ki ima res kaj srca za lastni rod, ne mo- re akceptirati!

S prodiranjem liberalizma je združe- no pri nas tudi ustanavljanje raznih pev- skih, bralnih, gospodarskih in sličnih dru- štev. Ta so starejša kot manjšinsko delo na mejah, zato tudi po večini v marazmu. Prvotna njih naloga je bila, dramiti na- rodno zavest v širokih ljudskih plasteh. Izvršila so jo že davno ter začela takoj potem hirati, le na jezikovnih mejah imajo še torišča. O kulturnem pomenu teh dru- štev je težko govoriti, to je pa gotovo, da so svoječasnno razburjala duhove nepri- merno svoji važnosti in pomenu; vsemu obstoječemu redu so jih hoteli najti nevar- na, nešteto krat so bili tisti, ki so društva